

NHU CẦU GIAO TIẾP CỦA NGƯỜI NGHỈ HƯU Ở HÀ NỘI

Bùi Thị Vân Anh

Viện Tâm lý học.

1. Đặt vấn đề

Nhu cầu giao tiếp là một loại nhu cầu tinh thần của con người, nó giúp con người thỏa mãn nhu cầu trao đổi thông tin, trao đổi cảm xúc, tình cảm, thiết lập quan hệ với người khác. Đó là một trong những nhu cầu quan trọng nhất của con người cần phải được thỏa mãn. Nhu cầu giao tiếp là nguồn gốc, động lực tạo nên tính tích cực giao tiếp của cá nhân, người nghỉ hưu (NNH) cũng không nằm trong ngoại lệ đó. Phần lớn NNH tuổi đời đã cao, do đặc điểm của hoạt động sống mà nhu cầu giao tiếp của NNH có những khác biệt đáng kể với nhu cầu giao tiếp khi họ đang còn làm việc ở các cơ quan Nhà nước, tổ chức xã hội.

Với mong muốn tìm hiểu về hoạt động giao tiếp của NNH, chúng tôi đã tiến hành cuộc khảo sát vào tháng 5/2008 tại Hà Nội. Bài viết sau đây xin đề cập tới nhu cầu giao tiếp của NNH ở Hà Nội từ kết quả cuộc khảo sát vừa nêu.

2. Khách thể và phương pháp nghiên cứu

a) Khách thể nghiên cứu: Gồm 225 người nghỉ hưu (127 nam; 98 nữ) đang sống trên địa bàn nội thành Hà Nội. Độ tuổi trung bình của các khách thể là 63.6. Trong tổng số khách thể nghiên cứu có 13,3% số người dưới 55 tuổi; 51,6% từ 55 đến 65 tuổi; 35,5% trên 66 tuổi. Trong đó có 23,6% số người về hưu trước năm 1990; 27,6% về hưu từ năm 1991 - 1999; 33,8% về hưu từ 2000 - 2004; 15,1% về hưu từ năm 2005 đến nay.

b) Các phương pháp nghiên cứu

- Phương pháp trắc nghiệm: Sử dụng test "PO" (đo nhu cầu giao tiếp, do các nhà tâm lý học của trường Đại học Sư phạm Leningrat, Liên Xô (cũ) khởi thảo gồm 33 câu hỏi khác nhau. Kết quả của những câu hỏi trên được tính thành điểm số. Dựa vào tổng số điểm đạt được của từng người, chúng tôi xếp họ vào năm bậc khác nhau theo thứ tự từ thấp đến cao.

- Phương pháp điều tra bằng bảng hỏi.

- Kết quả thu được được xử lý bằng phương pháp thống kê toán học (sử dụng phần mềm SPSS 13.0).

Sau khi xử lý, tổng hợp, chúng tôi thu được kết quả sau đây:

3. Kết quả nghiên cứu

a) Nhu cầu giao tiếp của người nghỉ hưu

Số liệu ở bảng 1 cho thấy, mức độ nhu cầu giao tiếp của những NNH ở Hà Nội được nghiên cứu không cao, chủ yếu ở mức độ từ thấp đến trung bình cao, số NNH có nhu cầu giao tiếp cao không nhiều. Điều này cũng phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý của tuổi già.

Bảng 1: Mức độ nhu cầu giao tiếp của người nghỉ hưu (%)

Mức độ nhu cầu giao tiếp	Giới tính		Kết quả chung (%)
	Nam (%)	Nữ (%)	
Thấp	14.0	31.9	20.0
Trung bình thấp	15.0	34.0	21.4
Trung bình	22.6	27.7	24.3
Trung bình cao	39.8	4.3	27.9
Cao	8.6	2.1	6.4
Tổng	100	100	100

- So sánh theo giới tính, kết quả cho thấy, giới tính có ảnh hưởng đến mức độ nhu cầu giao tiếp của nam và nữ. Cụ thể, đa số nữ giới có nhu cầu giao tiếp ở mức độ thấp (31.9%); trung bình thấp (34%) và trung bình (27,7%), chỉ có rất ít nữ giới có nhu cầu giao tiếp ở mức độ trung bình cao (4,3%) và cao (2,1%). Trong khi đó đối với nam giới, nhu cầu giao tiếp ở mức độ trung bình cao nhiều hơn nữ giới (39,8%). Số nam giới có nhu cầu giao tiếp ở mức độ thấp và trung bình thấp ít hơn nhiều so với nữ giới (mức độ thấp: 14%; mức độ trung bình thấp: 15%). Nam giới có nhu cầu giao tiếp ở mức độ cao nhiều hơn nữ giới (nam giới: 8,6%; nữ giới: 2,1%; $p < 0,05$). Điều này cho thấy, nam giới có nhu cầu giao tiếp cao hơn nữ giới. Có thể tính cách của người phụ nữ Việt Nam là chăm lo cho gia đình, con cái, nhất là khi đã về hưu, họ dành nhiều thời gian cho gia đình hơn nam giới khiến cho nhu cầu giao tiếp của người phụ nữ cao tuổi không cao.

2. Những nguyên nhân thúc đẩy người nghỉ hưu giao tiếp với người khác

Bảng 2: Những nguyên nhân thúc đẩy NNH giao tiếp với người khác (theo %)

STT	Nguyên nhân	%	Thứ bậc
1	Để được chia sẻ những quan tâm, suy nghĩ của bản thân	90.2	1
2	Để giải trí đỡ buồn	33.3	4
3	Để hiểu rõ người khác, để tạo dựng quan hệ	50.7	3
4	Để trao đổi, nắm bắt những thông tin về xã hội và cuộc sống hàng ngày, được đóng góp ý kiến của bản thân	80.9	2
5	Đó chỉ là thói quen của bản thân	10.7	5

Tìm hiểu những nguyên nhân thúc đẩy NNH giao tiếp với người khác, kết quả bảng trên cho thấy:

- Đối với hầu hết NNH, nguyên nhân đầu tiên khiến họ giao tiếp với người khác là để được chia sẻ những quan tâm, suy nghĩ của bản thân.

- Một nguyên nhân khác không kém phần quan trọng khiến đa số NNH giao tiếp với người khác là để nắm bắt những thông tin về xã hội và cuộc sống hàng ngày, được đóng góp ý kiến của bản thân.

- Có đến một nửa số NNH được hỏi cho biết nguyên nhân khiến họ tiến hành giao tiếp là để tìm hiểu rõ người khác, để tạo dựng quan hệ với người khác.

- Chỉ có 1/3 số người được hỏi cho biết nguyên nhân giao tiếp đơn giản là để giải trí đỡ buồn.

- Giao tiếp hàng ngày với người khác chỉ là thói quen của bản thân chiếm tỷ lệ rất thấp.

Có thể thấy, nhu cầu được quan tâm, chia sẻ với người khác không chỉ là nhu cầu riêng của NNH mà là nhu cầu chung của con người, nhu cầu này luôn thường trực bên trong mỗi con người. Con người luôn cần được chia sẻ và yêu thương, NNH cũng không nằm ngoài điều đó, nhất là khi phần lớn trong số họ tuổi đã cao thì nhu cầu này càng lớn hơn bao giờ hết. Mặt khác, với đa số NNH, tuy họ đã có rất nhiều kinh nghiệm, nhưng khi đã về hưu, có thể tri thức ấy đã trở nên bất cập trước thực tế đầy biến động và không ngừng thay đổi hàng ngày cùng với những thành tựu nhanh đến chóng mặt của khoa học kỹ thuật thì đại đa số NNH ở đô thị đều ý thức đúng đắn về sự thay đổi ấy và họ luôn có nhu cầu nắm bắt thông tin, học tập để bổ sung cho nhu cầu của mình, để tìm hiểu và thích ứng trong hoàn cảnh mới đồng thời đóng góp ý kiến xây dựng

cộng đồng. Kết quả cũng cho thấy tuy đã nghỉ hưu nhưng NNH vẫn rất quan tâm đến cuộc sống xung quanh, từ tự nhiên, xã hội đến con người. Họ luôn có nhu cầu tìm hiểu những người xung quanh mình là ai, làm gì, gia cảnh ra sao, con cháu thế nào... để sẵn sàng cảm thông và chia sẻ.

- *Kết quả khảo sát cũng cho thấy, các yếu tố tuổi tác và năm nghỉ hưu có ảnh hưởng đến nguyên nhân giao tiếp của NNH.* Cụ thể, ngoài nguyên nhân giao tiếp với người khác để được chia sẻ những quan tâm, suy nghĩ của bản thân và để nắm bắt những thông tin về cuộc sống và xã hội thì nhóm đã nghỉ hưu lâu năm (nghỉ hưu từ năm 1990 về trước) và nhóm NNH trên 66 tuổi cho biết họ giao tiếp với người khác chỉ để giải trí, đỡ buồn là nhiều nhất; giao tiếp để hiểu rõ người khác, để tạo dựng quan hệ ở 2 nhóm này là ít nhất. Ngược lại, NNH ở nhóm mới nghỉ hưu (từ năm 2005 đến nay) và nhóm dưới 55 tuổi giao tiếp với người khác chỉ đơn giản là để giải trí đỡ buồn chiếm tỷ lệ rất nhỏ, ở nhóm này nhu cầu giao tiếp để tìm hiểu người khác để tạo dựng quan hệ (có thể là với những người mới quen ở môi trường mới) nhiều hơn. Có thể lý giải điều này, đối với nhóm vừa nghỉ hưu thì thời gian đầu là khoảng thời gian để họ làm quen, tìm hiểu về môi trường mới mà họ sẽ gắn bó trong quãng đời còn lại, đồng thời cũng là khoảng thời gian để họ tìm hiểu, kết bạn mới.

Như vậy, nhu cầu nổi lên hàng đầu ở người nghỉ hưu hiện nay là được quan tâm, chia sẻ với người khác, nhu cầu nắm bắt thông tin về cuộc sống xã hội xung quanh và được đóng góp ý kiến của bản thân. Gia đình và xã hội cần tạo điều kiện cho NNH (nhất là những người mới nghỉ hưu) tham gia giao tiếp, sinh hoạt tập thể để họ ổn định tâm lý, tránh sự mặc cảm, tiếp tục hòa nhập vào đời sống cộng đồng, đóng góp công sức cho sự ổn định, phát triển bền vững của gia đình và toàn xã hội.